

ŞİDDETSİZ ÖZGÜRLÜK YÜRÜYÜŞÜNÜN FİLOZOFU: MARTIN LUTHER KING

Aziz Tamer GÜLER
İstanbul Topkapı Üniversitesi, Türkiye
aziztamerguler@topkapi.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-7839-882X

<i>Atıf</i>	Güler, T. A. (2023). Şiddetsiz Özgürlük Yürüyüşünün Filozofu: Martin Luther King, The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 13 (3), 551-568.
-------------	--

ÖZ

Dijital çağın hızlı döngüsünde bir taraftan her gün şiddetin farklı şekilleriyle tanışan insanoğlu, bir taraftan da yüzyıllardır süre gelen ve çözümsüz hale gelmiş ötekileştirme garabetine bir cevap aramaya çalışmaktadır. Bu çalışma; şiddetin gün geçtikçe evrildiği ve farklı kılıklara girdiği dünyada 20. yüzyılın ikinci yarısında bir dönemde sadece barışla, sadece şiddetsiz eylemle, sadece yürüyüşle şiddete karşı koyan Martin Luther King'e odaklanmaktadır. Toplumsal hareketler, çağımızla birlikte yeni hareketlere evrilirken, eylemlerin bir kısmı şiddetsizlik üstünden ilerlese de çoğunlukla sokaklarda şiddet hüküm sürmektedir. Günümüzde şiddetsiz eylemi seçip sonuca ulaşmaya çalışmak ne kadar mantıklıdır bilinemez ancak geçmişteki Martin Luther King'in odağına şiddetsizliği aldığı eylemler sayesinde ötekileştirilen gruplar belli haklar kazanmışlardır. Bunun temel sebebi King'in şiddetsiz yürüyüş felsefesinde yatmaktadır. King, Gandhi, J. J. Rousseau, Rimbaud, Nietzsche gibi düşünürlerin de yöntemini seçmiş, yürüyüşün felsefesinden yola çıkarak şiddete karşı sonuç almaya çalışmıştır. Bu çalışmada şiddete başvurmayan eylemleriyle Amerikan siyah haklar hareketinin öncülerinden olan Martin Luther King'in mücadelesi, onun sözleri, yürüyüşleri ve felsefesi, onu anlatan "Özgürlük Yürüyüşü" adlı filmin desteğiyle anlatılacaktır. Film sinematografik olarak incelenmeyecek sadece söyledikleri ve şiddetsizlik felsefesine katkısı için çalışmaya eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddetsiz Eylem, Toplumsal Hareketler, Martin Luther King, Özgürlük Yürüyüşü.

THE PHILOSOPHER OF THE NON-VIOLENCE MARCH FOR FREEDOM: MARTIN LUTHER KING

ABSTRACT

In the rapid cycle of the digital age, human beings meet different forms of violence every day, while at the same time trying to find an answer to the strange phenomenon of marginalization that has been going on for centuries and has become unsolvable. This study focuses on Martin Luther King, who resisted violence only with peace, nonviolent action and marching in the second half of the 20th century in a world where violence evolves day by day and takes on different disguises. As social movements evolve into new movements in our age, although some of the actions are based on nonviolence, violence often prevails on the streets. Today, it is not known how logical it is to choose nonviolent action and try to achieve results, but in the past, marginalized groups gained certain rights thanks to Martin Luther King's actions that focused on nonviolence. The main reason for this lies in King's philosophy of nonviolent marches. King tried to get results against violence based on the philosophy of the march, which was also the method of thinkers such as Gandhi, J. J. Rousseau, Rimbaud and Nietzsche. In this study, the struggle of Martin Luther King, one of the pioneers of the American black rights movement with his nonviolent actions, his words, marches and philosophy will be explained with the support of the movie "Freedom

March” about him. The movie will not be analyzed cinematographically, but only for what it says and its contribution to the philosophy of nonviolence.

Keywords: *Nonviolence Action, Social Movements, Martin Luther King, Freedom Walk.*

GİRİŞ

Yirmibirinci yüzyılın ilk çeyreği biterken, neoliberal politikaların yıpratıcı etkilerini daha çok hissetmeye başlayan toplumlar, özellikle Almanya ve Fransa’da yürüyüşlerle, grevlerle daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak için mücadele etmekte. Toplumsal hareketlerin geleneğine sahip Avrupa ülkelerinde özellikle Fransa’da belli aralıklarla artan şiddet olayları da dikkat çekici hale gelmeye başladı. 1970 ve 1980’lerde göçmen mahallerinde, gettolarda görülen eylemlerin son 10-20 yıldır halkın büyük kesimlerine yayılmakta olduğu görülmektedir. Vergilerdeki artışlara karşı çıkan sarı yelekliler hareketinden sonra yakın tarihlerde emeklilik yaşının artmasına karşı çıkan eylemcileri iletişim kanallarından günbegün takip edebiliyoruz. ABD’de de ise belli politikalara karşı çözüm bulma arayışında olan klasik anlamında toplumsal hareketleri görmek mümkün değildir. Sınıf çatışmaları da görülmez. ABD’deki sorun yüzyıllardır süren ırkçılıktır. Bir önceki seçimlerde eski Başkan Trump’ın hedef göstermesiyle şiddet eylemleri günlerce sürmüş, ABD kongresi bile eylemciler tarafından basılmıştır. ABD benzer siyasi çalkalanmaları yaşayacak bir potansiyele sahiptir. Çünkü özgürlükler ülkesi tanımının altında ırkçılık sorunuyla bağlantılı şiddet olayları sürmektedir. Özellikle de polisle ülkenin siyahi vatandaşları sürekli gerginlik yaşamaktadırlar. ırkçılık karşıtı bazı ülke yöneticileri ve eşitlik için mücadele eden Martin Luther King gibi fikir insanları sayesinde gelişmeler olsa da sorun tam olarak çözülememiştir. Bu çalışmada benzer durumdaki insanların haklarını savunurken sürekli bedel ödeyen sonunda da hayatını kaybeden M. L. King, onun bir yürüyüş eylemini konu alan film üstünden anlatılacaktır. King’in çalışmada dikkat çekilecek yönleri; şiddetsiz eylem düşüncesi ve güçlü retorikidir.

YÖNTEM VE AMAÇ

Martin Luther King bu çalışmada şiddete karşı, barışa dair söyledikleri üstünden anlaşılmasına çalışılacak, tarihte barış için yaptığı onlarca yürüyüşünden biri olan Selma’daki yürüyüşünü konu alan filmdeki tavrı ve felsefesi üstünden değerlendirilecektir. Amaç; M. L. King’in retoriklerinin ömür boyu yürüttüğü ırkçılık mücadelesine etkilerini çözümlenmek, sürekli koruduğu ve uyguladığı barışçı tavrının yansımalarını okumaktır. Çözümlemelerde bir sinema filmi odakta olsa da amaç filmin analiziyle sonuca ulaşmak değildir. M. L. King’in tarihe geçmiş sözleri, filmdeki konuşmaları ve bu mücadelenin içinde olanların söyledikleri üstünden, şiddetsiz eylem felsefesi tanımlanmaya çalışılacaktır. Çıkış noktası yüzyıllar ötesine dayanan bir düşüncedir. King’in çıkışı da mücadeleyi savunan bazı şairlerin dillendirdikleri de bir ebedi düşüncedir. Çalışma bu düşünce ardındaki sözlere ve bu düşüncenin gerçeğe döndürmek için yürünen yolun felsefesine odaklanacaktır. Örnekleme; filmdeki Selma Yürüyüşü (öncesi, o an ve sonrası) olsa da sonuca ulaşmayı sağlayacak olan Martin Luther King düşüncesinin ve retoriklerinin özgürlüğe yürüyüş felsefesine yaptığı ince ayardır.

ABD’de Kölelik

Kölelik ilk çağlardan beri olsa da daha çok ABD ile birlikte anılan bir olgu olmuştur. Dünyaya yön veren çok büyük bir ülkede böyle kara bir görüntünün yüzyıllarca sürmesi ve halâ tam bitmemesi dikkat çekicidir. Bütün dünya için özellikle de ABD için kara bir leke olan kölelik sonrasında mücadeleler sürmüş, kölelik kaldırılmasına rağmen siyahi halklar tam bir özgürlüğe kavuşamamıştır. Gandhi’nin düşünce tarzına benzeyen sevgi, hoşgörü ve sükûnet gibi duygularla yola çıkan M. L. King, 20. yüzyıla damga vuran çalışmaları ve liderliğiyle 17. yüzyıldan beri özgür olmaya çalışan halkların simgelerinden olmuş, başarısından ötürü Nobel barış ödülünü dahi almış ancak 1968’de suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.

ABD’de ilk beyaz yerleşimciler -ki beyaz insanların aslında göçmen olduğunu, ülkenin yerlilerinin Kızılderililer olduğunu biliyoruz- özellikle sebze meyve üretimi için insan gücüne ihtiyaç duydular.

Özellikle Virginia eyaletindeki beyazlar, Kızılderililerden tütün üretimini de öğrenmişlerdi. Ancak işgücü eksikliği vardı. Kızılderilileri çalıştırmayı başaramadılar. Kızılderililer, Kuzey Amerika'nın ormanlarında kendilerine bir dünya kurmuşlardı. İngiltere'ye tütün ticaretine de başlamalarından sonra bazı beyaz çiftçiler tütünün günah olduğunu kabul etmelerine rağmen kâr elde etmek için üretimi sürdürmeye devam ettiler. Sonuçta Afrika'dan köleler getirildi. Bunu da Avrupalı sömürgeciler yaptı. İlk büyük köle tüccarları Hollandalılardı. Sonra diğer Avrupalılar da bu işe başladı. 18. yüzyıla kadar 10-15 milyon Afrikalının köle olarak getirildiği sanılmaktadır (Zinn, 2009: 23- 27). Afrika'dan getirilen köleler birbirlerine bağlanarak gelmişler, tuvalet ihtiyaçlarını giderirken de büyük zorluk çekmişlerdir. Bu insanlık dışı yolculuklarda kiminin kıtaya ayak basmadan öldüğü bilinmektedir. Avrupa'dan gelen gönüllü göçmenlerin aksine Afrika'dan gelenler gönülsüz gelmişlerdi (Demir, 2018: 59).

ABD kıtasının 1492'de Avrupalılar tarafından keşfedildiği bilinmektedir. Sonraları kıtaya, dönem dönem kolonilerle Avrupalılar gelip yerleşmişlerdir. ABD'ye gelen Avrupalıların ülkelerinden (siyasi ve dini baskıdan kaçarak) daha özgür bir dünyada yaşam arzusuyla geldikleri tahmin edilmektedir. Friedman (2010: 3), ABD'nin Amerikan Halklarının Haklar Bildirgesi'nde belirtilen haklar üstüne kurulduğunu söyler. Avrupalı göçmenler büyük ekonomik fırsatlarla ABD'ye göç etmelerine rağmen Afrikalı göçmenler bu ülkeye köle olmak, Güney'deki büyük çiftliklerde çok zor şartlarda çalışmak için getirilmişlerdir. Friedman; 1705'te Virginia'da çıkarılan kölelik yasasından söz eder. Bu yasaya göre köleler efendilerine direndiğinde efendileri kölelerini öldürebilecekler ve bu durum karşısında köle sahipleri cezalandırılmayacaktı (Friedman, 2010: 5).

İlk siyahi grupların 1619 yılında Virginia'ya geldiğine dair bilgiler vardır ancak bilinenin tersine o zamanlarda hiçbir eyalette kölelik sisteminin bulunmadığı, aksine o zamanlarda gelen Afrikalıların da diğer yurttaşların hakkına sahip oldukları ifade edilmektedir. Orlando Patterson, ilk zamanlardaki siyahilerle ABD'deki diğer yerleşikler arasında sonraki zamanlara göre çok daha yakın bağ bulunduğunu söyler. Hâтта az sayıdaki siyahinin özgür olabildiğini ve servet kazanabildiğini de ifade eder. Ancak 17. yüzyılın sonlarında koloniler, yavaş yavaş köleliği bir yasa haline getirmişler, yasallaşan kölelik de bir piyasa oluşturmuştur. Köle işgücünün ucuz oluşu, durumu daha da ileri götürmüş kölelik hızla yayılmıştır. ABD'deki kolonilerde 1750 yılında kölelik yasası devreye girmiştir. Bu tarihten sonra ABD'ye getirilen köle sayısında hızlı bir artış olmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi Virginia'daki kölelik yasasına göre kölelerin okuma yazma öğrenmesi bile engellenmiştir. Bu yasa; siyahi insanların en temel insan haklarını bile ellerinden almıştır (Akt. Mızrak, 2017: s.y.).

ABD'de değişik eyaletlerde köleliliğin yasalaşması sürmüştür. Mesela bir başka kaynağa göre ilk kez Massachusetts eyaletinde 1641 yılında kölelik yasallaşmıştır. Virginia eyaleti ise köleliği kalıtsal olarak da yasalara bağlamıştır (1662'de), yani her doğan siyahi, aynı zamanda doğduğu andan itibaren köle sayılmaktadır. Gemilerle kumaş, silah ve metali Afrika'ya götüren Avrupalılar; bu ürünleri ya köle karşılığında takas eder ya da satarlardı. Batı Afrika kıyılarından alınan köleler ABD'ye getirilir orada şeker, tütün, pirinç ve pamuk tarlalarında çalıştırılırlardı. Burada yetişen hammaddeler tekrar Avrupa'ya giderdi. Burada Avrupalılar bir ticaret üçgeni kurmuşlardı (Akt. Simkins ve Guensberg, 2019: s.y.). Daha önceden sömürgecilğe de alışkın olan Avrupalılar hem ürünlerden hem kölelerden hem de kölelerin ürettiklerinden kazanmaya devam ettiler. Avrupalıları 17. yüzyılda Afrika'ya çeken köle ticareti kadar önemli bir şey vardı: Altın madeni. Altın sahili olarak bilinen bu yerde önce Portekizliler -ki ilk sömürgecilerden- maden arama ve ticaret işine girişmiş, ardından bu bölgeye Portekizlileri çıkarıp Hollandalılar girmiştir. 1637- 1642 döneminde Hollandalılar ticareti altınla sınırlandırmıştır. Bu dönemde köle ticareti Afrika'nın başka bölgelerinde yapılmıştır (Reynolds, 2004: 22).

İngiltere, İspanya, Portekiz, Fransa, Hollanda, Danimarka ve İsveç, Avrupa'nın köle ticareti yapan ülkeleri olmuştur. Köle ticaretinde taşınan siyahiler için farklı araştırmalardan farklı sayılar vardır. Bir araştırmaya göre 12 milyona yakın kişinin gemilerle taşındığı bunların 10 milyona yakınının 1500'lerden itibaren yaklaşık 300 yılda Amerika kıtasına getirildiği ifade edilmektedir. Buraları Brezilya, Küba gibi ülkelerdir. Afrika'dan köle ticaretinin sonlandırılması adımları ilk kez aynı zamanda

bu ticareti başlatanlardan da olan İngiltere tarafından atılmıştır. Ancak atılımlara rağmen süreç 60-70 yılı bulmuştur. İngiliz sömürgelerinde 1833'teki yasaya rağmen ancak 1838'de kölelik kaldırılmıştır (Akt. Yenidünya, 2018, s.y.). İngiltere'nin Amerikan kolonilerindeki köleliğin kaldırılma adımları ise yine köleliğin başladığı yer olan Virginia eyaletinin Hampton kasabasında atılmaya başlamıştır. 1861'de iç savaşın başlamasından bir ay sonra güneydeki orduların üyesi üç kölenin Kuzey tarafının elindeki Monroe Kalesi'ne teslim olmaları sonrasında, diğer köleler de dört yıllık savaş süresince bu yolu izlemiş binlerce siyahi köle Kuzey'e geçmiştir. Dönemin ABD Başkanı Abraham Lincoln, 1863'de köleliğin kaldırılmasına yönelik bildiriye imzalamış, 1866'da ise eski kölelere vatandaşlık hakkı tanınmıştır. Kölelerin kaçıp sığındığı Monroe Kalesi ise 2011 yılında askeri birlik olmaktan çıkarılmış ve dönemin ABD Başkanı Obama tarafından kale, ulusal anıt ilan edilmiştir (Simkins ve Guensberg, 2019: s.y).

Kölelik kaldırılrsa da siyahilerin yüzyıllardır süren ırkçılığa karşı mücadelesi halâ devam etmektedir. Kaldı ki zaman; modern kölelik zamanıdır. 2016 yılı kölelik endeksine göre dünyada 45.8 milyon modern kölenin olduğu tahmin edilmektedir. Bu kölelerin yarısından fazlası Hindistan, Çin, Pakistan, Bangladeş ve Özbekistan gibi ülkelerdedir. Modern kölelerin şartları eski köleliğe göre çok daha ağırdır. Bu ticari hayatta kullanılan kölelerin geçmişi de tabii ki 15. Yüzyıl köle ticaretine dek uzanmaktadır. Üstelik zor şartlarla mücadele eden bu kölelerin %55'i kadınlar ve kız çocukları, %26'sı yani 5.5 milyonu ise çocuklardan oluşmaktadır. Savaşlar ve afetlerden kaçan göçmenler de potansiyel modern kölelerdir (Bakır, 2016: 8-9). Zaman zaman şiddet içeren eylemler de olsa bu çalışmada özellikle şiddetsiz eylemi tercih ederek Thoreau ve Gandhi gibi yürüyüşlerle, diyaloglarla özgürlük mücadelesini sürdüren Martin Luther King ele alınacaktır.

Sivil Haklar Hareketine Kısa Bir Bakış

1 Aralık 1955'te Rosa Parks adındaki siyahî kadının otobüste yerini beyaz birine vermeyi reddetmesiyle başlayan olaylar kadının tutuklanması ve sonrasında kadının yaşadığı Montgomery Alabama'da siyahilerin otobüsleri boykot etmeleri bir yılı doldurmuştu. Buradaki siyasi hareket; Martin Luther King'i öne çıkarmıştır. Modern anlamdaki sivil haklar hareketinin dayanağı iki temel unsurdan oluşmuştur. Birincisi; şiddet karşıtı ve cesurlukla yapılan eylemlerdir. Bu; Amerika'daki beyaz yurttaşların da kendilerini ve çevrelerini sorgulamalarına neden olmuştur. İkincisi ise; sivil haklar mücadelesini sürdürenlerin iki hukukçu ismin (Charlton Hamilton Huston ve Thurgood Marshall) aracılığıyla ABD ülke hukukunun desteğini almalarıdır. Huston; yüzyıllardır süregelen Amerika'daki ırkçılığın sürdürülmesini sağlayan Jim Crow yasalarına karşı hukuki bir süreç başlatmış, bu hukuki mücadeleler artarak devam etmiştir (Friedman, 2010: 26-27).

Montgomery'deki otobüs boykotu, boykottan çok daha öte bir anlam taşıyordu. M. L. King'in öncülüğünde yapılan eylemler, Afro- Amerikan halklarının ilk en kapsamlı ve etkili şiddet içermeyen sivil itaatsizlik eylemleriydi. Bir araya geldiklerinde bir şeyleri başaracaklarını anladılar. Çok sistemli bir eylem yaptılar, nerdeyse 50 bin kişi bütün imkânlarını seferber edip, birbirlerini destekleyerek eylemin başarısını sağladılar. Bu boykot süreci, ABD hukukunu da dönüştürmüş, ırk ayrımcılığını defetmek için yapılan eylem, sosyal hayatın her alanındaki ayrımcılığın karşısına dikilebilecek bir gücün oluşturulabileceğinin sinyalini vermiştir. Bu eylemlerin şiddetsiz olması; harekete ülkeden ve ülke dışından desteğin artmasına neden olmuştur (Demir, 2018: 77- 80).

1950'lerin sonu ve 1960'larda bu kez şiddetsiz oturma eylemleri başlamıştır. 1960'da Greensboro-Nord Carolina'da başlayan bu eylemler de sessiz sedasız yapılan sivil itaatsizlik eylemleridir. Bu eylemler bir süre sonra beyazların da desteği, katılımıyla ilgisizlerin ve eylemlere ılımlı bakanların da ilgisini çekmiştir. Eylemciler (çoğunlukla öğrenciler) genellikle öğle yemeği verilen mekânlara gidip otururlar ve servis alamayacaklarını öğrendiklerinde saatlerce oturmaya devam ederlerdi. Eylemler hem restoran ve kafelerin işlerinin aksamasına neden olurdu (çünkü oturma yerleri dolu olduğu için başka müşteri de gelemiyordu) hem de görünürlük artardı. Önce 70 kişilik bir grupla başlayan eylemler katılımların - özellikle beyazların da eylemlere katılmasıyla- artmasıyla 20 eyaleti etkilemiş buralardaki işletmelerde ırk ayrımcılığını kaldırmaya mecbur kalmışlardır (Hohenstein, t.y.)

Şiddetsiz Eylem Kültürü

Eğer bir dava uğruna girişilen bir kolektif eylem varsa; bu eylem üstünden kültürü ve nasıl işlediğini de görmek mümkün olur. Çünkü her toplumsal hareket bir anlamla yola çıkar ve sürekli yeni anlamlar üretmek için yoluna devam eder. Kültürün nasıl oluştuğu ve dünyaya etkisi başka bir yerde bu kadar belirgin görülmez. Protestoyu anlamak, kültürün değerini teslim etmekle mümkündür. Bir taraftan protesto sayesinde kültürün geldiği yer de anlaşılır. Kültür, anlam demektir. Dünyayı nasıl anlamlandırdığımızı, eylem ve güdülerimizin ne olduğunu, başka eylemleri nasıl analiz ettiğimizi kültürle anlar, anlatırız (Jasper, 2017: 10- 11). Eylem, protesto gibi kavramlar, ardında gizli ya da açık seçik bir şekilde öfke ve isyan duygularını taşır. Bir yanlış düzeltmek için eyleme geçtiğimizde, peşimizden gelen bir enerji, bizi öfkeli, taşkın bağırışlara yönlendirir. Oysa çok zor da olsa hiç öfkeyle yüklenmeden, sabırla, merhametle, genel bir sükunetle yapılan eylemler de vardır.

Todd May (2016: 49-51), şiddetsiz direnişin son yıllarda yükselişte olmasına karşın felsefenin bu yükselişe ayak uydurmadığını ve şiddetsizliği tanımlayabilmek için öncelikle tanımını yapmanın çok daha zor olduğunu, şiddetle işe başlamak gerektiğini söyler. Yazara göre şiddetsizlik sadece şiddetin olmaması olarak tanımlanamaz, şiddetsizlik etkin olmaktır. May; bu çalışmanın da temelini oluşturan kişilerden örnek vererek şiddetsizliği anlatmaya çalışır: Gandhi ve M. L. King. Gandhi'nin pasif direniş kavramını, kavramın bir eylemsizlik gibi anlaşılmasından duyduğu rahatsızlıkla kabullenmediği, King'in de eylemsizlikten kurtulmanın yolunun şiddetsizlikten geçtiğini söylediği bilinmektedir. May'in alıntısında King; siyahilerin şiddetsiz eylemini hukuki yollar aracılığıyla değişimi gerçekleştirmek olarak tanımladığını, intikamcı duygulara kapılmadan kendilerini eylemsizlikten kurtarma düşüncesini taşıdıklarını söyler.

Brian Martin (2001) şiddetsizliği kapitalizmden kurtulup sosyal ve ekonomik yönlerden daha insani bir sisteme geçmek için bir yöntem olarak görür. Kapitalizm sürekli sorunlara ve acılara neden olduğu için köklü çözümlere ihtiyaç vardır. Şiddetsizlik, önünde çok engel olsa da kapitalizmi dönüştürecek bir güce sahiptir. Sosyalizmi uygulayan ülkelerin çöküşler yaşamasıyla birlikte kapitalizmin güçlenerek büyüdüğü ve zafere ulaştığı konusunda yaygın bir algı ve düşünce oluşmuştur. Kapitalizm, geleneksel olanı yok edip yerine tüketime dayalı bir anlayış yerleştirmektedir. Weber ve Burrowes; şiddetsizliğin uygulanmasının zor bir yol olduğunu ancak aynı zamanda çok sağlam ve herkesin kullanımına uygun bir silah olabileceğini ifade ederler. Şiddetsizlik, şiddet ve karşı-şiddet sarmalını kırar, medyanın konuya odaklanmasında itici güç olur. Bir yaşam biçiminin temelini de oluşturabilir. İnsanların ulaşacakları hedef yolunda kendini gerçekleştirmeleriyle birlikte kullandıkları masumâne bir yöntemdir (Weber, Burrowes, 1991: 3). Şiddetsiz eylem, itaati ve edilgenliği reddeden, mücadeleyi gerekli gören bireylerin çatışmalarını şiddetsiz sürdüren davranışın adıdır. Çatışmayı yok saymaz, kaçmaz da (Akt. Weber, Burrowes, 1991: 4). Şiddetsiz eylem hareketleri farklı sebeplerle olur; bazen ülkenin işgâline karşı, bazen baskıcı rejimleri devirmek için, bazen ise baskıcı sistemlere ve uygulamalara meydan okumak için. Sonuçta bu şiddetsiz eylemlerin çoğunluğuna karşı, şiddet uygulanır (Martin, 2001: 3).

Benjamin'e göre şiddet, her zaman yasayla ilişki kurmaktadır. Çünkü araç olarak şiddet ya yasayı yapandır, ya da koruyandır. Başka bir deyişle ya hukuku inşa eder ya kollar. Benjamin de çatışmanın şiddet olmadan çözülebildiğine inanır. Bu fikre kişiler arasındaki ilişki örneklerinden yola çıkarak ulaştığını da söyler. Düşünürü göre yumuşak olsun, sert olsun, hukuka uygun olsun ya da aykırı olsun her türlü aracın karşısına şiddet dışı araçlar çıkarılabilir (Benjamin, 2014: 29, 31).

Şiddetsiz eylemlerin temeli sonuçta bir sivil itaatsizlik eylemine dayanır. Genellikle de hukuka aykırı ya da bireylerin haklarını yitirmesine sebep olacak uygulamalar yüzünden sivil itaatsizliğe başvurulur. Şiddetsiz eylemi tercih eden -özellikle liderler- eylemlerin başında ve/veya mücadele sürerken sayısız sivil itaatsizlik eylemiyle davalarını sürdürmeye çalışırlar. Sivil itaatsizlik eylemlerinin sıklıkla akla gelenleri Thoreau'nun ve Gandhi'nin eylemleridir. İki fikir insanının da öngörülleri ve eylem güçlerinin yanında ciddi felsefeleri vardır. Bir yanı sabra, beklemeye, her ne olursa olsun şiddetsizliğe dayalı bir

felsefe, bir yanı ise temelinde yürüyüşlerin olduğu, bir kendine dönme, kendini gerçekleştirme düşüncesidir.

Sessizce Yürümenin Felsefesi ve Düşüncenin Öncüsü H. D. Thoreau

Thoreau hem şiddetsiz eylem ve sivil itaatsizlik eylemlerinin hem de kendine dönüşü keşfederek doğayı öne çıkardığı düşünce tarzıyla öncülerdendir. Thoreau'da görülen düşüncenin benzeri, Gandhi ve M. L. King'te de vardır. Üç liderde de sessizlik, şiddetsizlik ve güçlü bir hayâl gücüyle özgürlüğe yürüyüş düşüncesi ve felsefesi göze çarpar.

Düşünür 1817'de doğar, Harvard Üniversitesi'ni bitirir. 1845'te Emerson'un Walden yakınındaki toprağına kulübe inşa edip yaşamaya başlar. Toprağı eker, dolaşır, yazar. Meksika- Amerika Savaşı'nı ve hükümetin köleliliği kaldırmamasını protesto eder ve vergi ödemeyi reddeder. Bu ilk itaatsizlik eylemi sonrası 1846'da tutuklanır. Tutuklanması, aşağıda sözü edilen orman kenarındaki kulübesinde olur. Thoreau bir "yeni ekonomi" düşüncesi geliştirir. Bunu geliştirmesinin sebebi sürekli bir sermayeleştirme hareketinin varlığıdır. Düşünce sisteminin dayanağı basittir; bir eylemin ne kadar kazandıracağından çok, hayattan ne alıp götürdüğüne bakılmalıdır. Kâr faydadan ayrılmalıdır. Thoreau; ormanda yürürken bundan hiç kâr edilmediğinin düşünüldüğünü, bunun geleneksel ekonomide servet üretilmeden geçen kayıp bir zaman addedildiğini ancak yürüyüşün yaşamı için müthiş bir fayda sağladığını ifade eder. Yürüyüşün kendisine varoluşu kazandırdığını, kâr getirmediğini ancak fayda getirdiğini söyler. İş için ya da kâr sağlamak için yerimizi başka birine bırakabileceğimizi ancak faydayı kendimizin sağlayacağını belirtir. Yazara göre yürümek, hayâl gücüne sahip çıkmaktır, yürümek hem doğruluğu hem gerçekliği yakalama çabasıdır (Gros, 2020: 82-88). Yalnız doğanın varlığından ve kendinden güç alarak, herkesin kendi emeğinden yararlanarak yaşayabileceği farklı ve özgür bir dünya hayâli kuran Thoreau, ormana yerleştiği gibi yaklaşık iki yıl sonra, bir gün yine kendi isteğiyle, daha doğrusu -kendi deyimiyle- yaşamak istediği başka hayatlar da olduğu için ormanı terk eder. Birçok soruya cevap bulduğunu, kendine dönüşün etkisiyle huzura erdiğini, yazdığı kitaptan anlamak mümkündür. Thoreau (2014: 371-375); Walden- Ormanda Yaşam adlı kitabında kendimize kolaylıkla bir güzergâh belirleyip, kendimizi kaptırıp, burayı bir patika haline getirdiğimizi ifade eder. Yazar, bu yolu daha göl kenarındaki yaşamının ilk haftasında belirlediğini, üstüne beş- altı yıl geçmesine rağmen de patikanın halâ belirgin olduğunu söyler. Toprağın yüzeyi yumuşaktır, insanın ayağıyla kolaylıkla ezilir, bu; zihinde seyahat edilen yollar için de geçerlidir. Thoreau; "eğer insan hayâllerine doğru emin adımlar atarsa ve hayâllerindeki yaşama ulaşmak için çabalarsa mutlaka ona ulaşacaktır." der ve öneride bulunur: Eğer kaleleri havaya bile inşa ettiyseniz devam edin, altına temellerini yerleştirin.

Düşünür; göl kıyısında, ahlâki ödevle ilgili bağlılıkları pekiştirmiş, ödev hakikatiyle ilgili farkındalığını geliştirmiş, kurumsal ödev düşüncesinden kendini kurtarmaya çalışmıştır. Burada yaşadığı sade hayat ve insanlardan uzaklığı aslında bir bakıma "halkın demokrasiye katılmasıyla adaletin sağlanabilecek olmasının" reddidir. Ayrıca Thoreau, sivil itaatsizliğin düşünülmesini olanaklı kılanın demokrasi olduğu tezini de kabul etmez. Aksine demokrasinin eylemlere hiçbir katkısının olmayacağını belirtir (Jenco, 2020: 115).

Thoreau; bütün insanlara adil davranan, bireylerine saygı duyup onları bir komşuymuş gibi bağrına basan bir devlet hayâlinden söz eder. Bu hayâl ettiği devletin kendisine soğuk duran, yavaşlayan, kendinin de yakınlaşmadığı bireylerin varlığını bir sorun olarak görmediğini ifade eder. Meyve veren ve olgunlaşınca da bırakıp düşmesini seyreden devletin, hayâlini kurduğu o muhteşem devletin yolunu açabileceğini söyler (Thoreau vd., 2021: 57).

Devletin sınırlar içinde olması gerektiğini savunan Thoreau, bir taraftan devlete/hükümete görev de verir. Devlet herkese saygı duymalı, bütün bireylere eşit davranmalıdır. Komşuluk ve insanlık görevlerini yerine getirmek kaydıyla bireyle mesafesini de korumalıdır. Düşünür, bireyi yok sayan devleti kabul etmez. Köleliği teşvik eden ya da uygulayan devletlere de itibar etmez. Düşünürün hükümet/devlet için öne sürdüğü düşünceler daha önce Aşkincılık düşüncesinin öncüsü Emerson

tarafından da öne sürülmüştür (Kırlı, 2015: 455). Yazar; başarılı olmak için aceleci olunmaması gerektiğini ve çaresiz teşebbüslerde bulunulmaması gerektiğini söyler. Yazara göre bir kişi aynı yola çıktığı insanlara yetişemiyorsa mutlaka başka bir davulcu/ritim duyduğu içindir. Ağır da olsa, uzakta da olsa kendi duyduğu müziğe göre hareket etmelidir. Şartların hazır olması gerekir. Bireyin bir elma ağacının hızıyla mı yoksa bir çınar ağacının hızıyla mı olgunlaşacağı hiç önemli değildir (Thoreau, 2014: 375).

Thoreau; yürümek için yola çıktığında adımlarından emin olamadığını, hangi yöne gitmeye karar veremediğini ama genellikle güneybatı yönüne doğru gittiğini söyler. Yazar kaçınılmaz olarak aynı yöne doğru gider, aynı zamanda bir çimenlik, kırlık da arar. Günün sonunda kendini batıyla güneybatı arasında bir yerlerde bulur. Yazar; o yolda geleceğin önüne serildiğini, dünyanın sürekli olan ölgünlük halinden kurtulduğunu ve güzelleştiğini söyler. *“Bireyin en sıradan bir yürüyüşünün bile insanlıktaki ilerlemeyle uyum içinde olduğunun ne kadar önemli olduğundan emin değilim”* dese de Thoreau yürüyüşün ilerlemeyle ve hayâllere ulaşmayla olan sıkı bağına dile getirir. Yazara göre kuşlar ya da dört ayaklı hayvanlar zaman zaman nasıl bir yerden bir yere göçme zorunluluğu hissediyorsa bu zorunluluk insana da nüfuz eder. Sincapların sürüler halindeki ilerleme güdüsüyle insanlığın güdüsünün aynı olduğunu ifade eder. Sürekli Batıya gitme isteğinin ilerlemeye etkisi düşüncesini, Kolomb’un da sürekli Batı yönüne ilerlemesi arzusuyla bağdaştırır. Eski dünyadaki insanların Asya’nın yüksek yerlerini aşip Avrupa’nın düzlüklerine inmelerini ve her adımlarında daha büyük bir gelişme katettiklerini söyler (Thoreau, 2020: 24- 28).

Thoreau; insanın kendine güvenmesi (güvenin kendine güvenmek) gerektiğinden hareketle Batıyı örnek gösterir. Çünkü ona göre Batı, gelecek demektir. Güneşin her zaman Batı’dan yükseldiği düşüncesindedir. Batı bir yabandır, çünkü; keşfedilmesi gerektir, yaban aynı zamanda hem dünyanın hem de insanlığın sabahıdır. Düşünür; yabanda çıkılan yürüyüşlerin özellikle soğuk karlı günlerde olması gerektiğini de ekler. Düşünürü göre sürekli toprağa yakın olmak gerekir. Toprağın huzur getirdiğine inanır. Bu fikir, hayran olduğu Amerikan yerlilerinden miras kalmıştır. Amerikan yerlileri toprağa uzanarak enerjilerini artırır, toprağa oturarak bilgelik kazanırlardı. Tanrılardan yardım istemektense toprakta yalın ayak yürürlerdi (Gros, 2020: 93- 97).

Thoreau; hem Gandhi’ye hem de M. L. King’e öncülük ettiği şiddetsizlik düşüncesini Hinduizmden alır, köleliğin kaldırılmasına karşı olan Amerikan Hükûmeti’ne karşı eylem yapılmasını önerir. Vedat Günyol’un çevirisini yaptığı 1963 yılında yayınlanan Haksız Yönetime Karşı¹ adlı yazısında bunlardan söz eder. Hükûmetlere dair yukarıda ele alınan konular bu yazısında vardır. Thoreau; *“Transandantal Doğa”* düşüncesiyle fikirlerini diğer düşünürlerle aktarmış, *“kendine güvenen, hayâlinin peşinden koşan ve gerektiğinde haksızlıklar karşısında iktidara direnen birey”* mottosuyla öncü olmuştur.

Bir Şiddetsiz Eylem Hareketine Bir Filmden Bakış: Martin Luther King’in Şiddetsiz Özgürlük Yürüyüşü

Selma- Özgürlük Yürüyüşü 1960’lar ABD’sini özellikle de siyah haklar hareketinin simgelerinden Martin Luther King’i anlatan biyografi niteliğinde bir filmidir. Ancak film sadece Alabama eyaletindeki üç yürüyüşü konu almaktadır. Biyografiler bir taraftan gerçek olaylardan yola çıktığı ve tarihin hakikatleriyle beslendiği için önemlidir. Bir taraftan da belli bir yaşamı anlatıp kısıtlarla ilerlemek zorunda olduğu için serbest bir kurgu filmin yaptığı gibi belli sınırları aşamadan kalabilir. Bu film için de *“belli sınırlar içinde”* denebilir.

Film 1964’te King’in Nobel Barış Ödülü almaya giderken evde hazırlanmasıyla açılır. Konuşmanın provasını eder King: *“Bu onuru kaybettiklerimiz için alıyorum ki onların ölümü önümüzü açıyor. Onurları için çaresizce küçümsenmekten harekete geçmiş 20 milyondan fazla siyahi Amerikalı kadın ve erkek için”*

¹ Sosyal Bilimler Kitabı, <https://www.sosyalbilimler.org/ozgurluk-metinleri-haksiz-yonetime-karsi/> Erişim: 10.01.2021.

King kıyafetindeki boyunbağını beğenmez ve eşine seslenir:

King: Bu olmamış Corrie, olmamış.

Corrie: Ne o?

King: Kravat olmamış.

Corrie: O kravat değil, boyunbağı.

King: Evet ama aynı şekilde bağlanıyor değil mi?. Olmamış.

C. S. King: Olmamış mı? Yoksa beğenmedin mi?

King: Duruşunu beğenmedim.

Corrie: Seçkin işi ve kibar görünüyor.

King: Demek istediğimi anlıyorsun. Sanki lüks içinde yaşıyormuşuz gibi.

King, kıyafeti beğenmez elbet, çünkü muhtemeldir ki boyunbağını benimseyemez, kendine uygun görmez. Böyle bir liderin hayatının nasıl zor olduğu ilk sahneden görülmektedir. Kaldı ki King'in yaşamının ne kadar zor geçtiği, ölümünden sonraki otopsisinde doktorlar tarafından kalbinin 60 yaş kalbi olduğu söylendiğinden de anlaşılmaktadır (Bu bilgi Taylor Branch'ın yazdığı biyografiden internete düşmüştür ki King'i yazdığı kitaptan sonra yazar ciddi bir ödül de almıştır). Hayatını kaybettiğinde 39 yaşındadır ve harekete 13 yıl liderlik etmiştir.

Filmde Martin Luther King'in o zamanın ABD Başkanı Johnson'la sık sık görüşmesi de işlenir. Irkçılık karşıtı olduğu bilinen -ki King'e destek olduğu da bilinmektedir- Kennedy'ye yapılan suikast sonrasında Kennedy döneminin başkan yardımcısı olan Johnson başkan seçilmiştir. King; özellikle siyahi yurttaşların oy kullanmaları için başkana sürekli ricacı olmakta, başkan da siyasi baskıları düşünerek direnmekte, öncelikli konunun bu olmadığını yoksullukla mücadele üstüne çalıştıklarını ve King'e beklemesini salık vermektedir. Ancak King beklemek istemez. Kanunlarda siyahilerin oy vermelerine dair açık bir engel olmamasına karşın vilayetlerdeki memurlar, seçim hakkı için başvuran siyahilere zorluk çıkarıp onların talebini reddetmektedir. Hatta filmde böyle bir sahne de vardır (Oprah Winfrey canlandırmıştır). Sonraki sahnelerde eylemlere katıldığını da göreceğimiz kadın, form doldurur. İsmi, soyadını, cinsiyetini yazdıktan sonra formdaki "Race (ırk): negro (zenci)" ifadesi dikkat çeker.

King ve arkadaşları yürüyüşü organize etmek için Alabama'ya gelirler. Daha gelir gelmez bir kafede saldırıya uğrar King, ama önemsemez yediği yumruğu, espriye vurur, karşılık vermeden uzaklaşırlar mekândan. Film, hem King tarafından hem diğer eylemciler ağzından şiddetsizliğin dile getirildiği repliklerle doludur. Bu sırada FBI Başkanı olduğu anlaşılan biriyle ABD Başkanı Johnson'ın konuştuğu sahne dikkat çeker: FBI'nın başındaki adamın (J. Edgar) King'e nefreti belirgindir, aralarındaki konuşma şöyledir:

Johnson: M. L. King'le ilgili FBI'nın güncel enformasyonu nedir? Selma'da saldırıya uğradığımı duydum.

J. Edgar: Bilgim birkaç kelimeyle özetlenebilir. King; politik ve ahlâki bir soysuz.

Johnson: Öyle diyorsan J. Edgar, bunu ciddiye almak zorundayım. Ama eğer bir soysuzsa bildiğim şey; şiddete başvurmayan bir soysuz olduğudur. Vatandaşlık Hakları Eylemi'ne onun liderlik etmeye devam etmesini istiyorum, şu kana susamış mücadelelerden birinin değil. Şu anda bilmem gereken şey bir sonraki adımın ne olacağı.

J. Edgar: Sayın Başkan biliyorsunuz güç yoluyla kalıcı ve kesin olarak adamları durdurabiliriz.

Johnson: Farkındayım Bay Başkan.

J. Edgar: Farklı bir yaklaşım tercih ediyorsanız karısıyla işbirliği yapabiliriz. Evde çoktandır gerginliğin hüküm sürdüğünü biliyoruz, hareketi zayıflatabiliriz. Aileyi parçalayabiliriz.

Şekil 1. Kaynak: Kâmuran Kaya, Selma- Özgürlük Yürüyüşü. [https://ortakoltuk.com/film-
elestirileri/selma-ozgurluk-yuruyusu](https://ortakoltuk.com/film-
elestirileri/selma-ozgurluk-yuruyusu)

FBI Başkanı'nın ABD Başkanı'na komplo kurmalarını önermesi ve hatta kurması filmde M. L. King'in mücadelesinin farklı yönlerden sürdüğünü anlatmak için kurgulanmış bir durum mudur yoksa tümüyle gerçek midir bilinemez tabii ama King'in her hareketinin o dönemlerde -ki sık sık suikastlerin olduğu hatta Amerikan başkanının öldürüldüğü bir dönemde- kontrol edilmesi normaldir. Amerika, özgürlükler ülkesi görüntüsünün altında çalkantılı tarihi ve kargaşalarla dolu bir siyasi yaşamıyla her zaman dikkat çekmiştir. Sivil haklar hareketi de ABD'nin tarihinde kölelik denen kara lekenin halâ ırkçılık boyutuyla sürdüğünü göstermesi açısından önemlidir. Bir taraftan bir sahnede King'in, eylemleri çalıştığı, zihninde canlandırdığı görülür: Montgomery'de otobüs boykotu, Birmingham'da ayrımcılık, Selma'da oy kullanımı... King çocuklarıyla bir kez bahçede oynarken görülür, bir kez yemekte. Bir kez de çocuklar uyurken üstlerini örter. Ailesiyle zaman geçirememekte, zamanının büyük kısmını özgürlük mücadelesine ayırmaktadır. Eşi Corrie, hem telefonla yapılan ölüm tehditleriyle mücadele eder hem de kocasına yapılan iftirayla dengesi bozulur. Ama bir süre sonra toparlayacak eşine destek vermeye devam edecektir. King'in evi, gittiği mekânlar hep dinleniyordur. Bir konuşmasından sonra rapor geçilir: "King siyahileri kıskırtmaya devam ediyor, 700 kişi katıldı". Konuşma sonrası bir gazeteci New York Times'tan Roy Reed -ki sürekli King'i takip etmektedir- sorar King'e, bu sahnede yine King'in bir şiddetsizlik tanımıyla karşılaşılır:

Gazeteci: Dr. King şiddeti kıskırtıyor olsanız da şiddet yanlısı olmayan biri misiniz bayım?

King: Buradayız, bizleri reddedenlere, karanlık köşelerde ve güç salonlarında eli sopalılara artık onları kullanmalarına izin vermeyeceğimizi söylemek için protestoda bedenlerimizi kullanıyoruz. Bunu apaçık, gün ışığında yapıyoruz Bay Reed.

M. L. King; başka bir sahnede örgütlerindeki gençlere de kendilerini şöyle anlatır:

"Örgütümüzün çalışma şekli açık. Müzakere ederiz. Karşı koyarız. Gösteri yaparız ve en iyi günlerimizde muhaliflerimiz sürekli hatalarıyla meseleye yardımcı olurlar. Dokuz ay Albany'deydik ve çok hatamız oldu. Ama şerif hiç yanlış yapmadı. Sakinliğini korudu. İnsani bir şekilde bizi gözaltına aldı, insanları cezaevi araçlarına sedye üstünde taşıdı her gün. Sizi ne kadar takdir ettiğimizi anlatamam gençler...Ancak bizim yaptığımız, müzakere etmek, gösteri yapmak, karşı koymaktır. Bunun da büyük kısmı beyazlardaki bilinci artırmaktır ve özellikle Oval Ofis'teki beyaz adamın bilincini. Şu anda Johnson'un başka işi var ve yapabilirse bizi görmezden gelecek. Bunu durdurmanın tek yolu, her sabah ulusal basın ön sayfasında yer almaktan ve her akşam TV haberlerinde olmaktan geçer. Bu da bir drama gerektirir".

Şiddetsiz eylemlerin ilk sebebi kamuoyu desteğini kazanmaktır. Eylemciler şiddetsiz eylemde bulduklarında ve karşılığında şiddet gördüklerinde, gazete ve televizyonlar sayesinde insanlar bunu görmekte ve siyah haklar hareketinin insanların -özellikle de beyazların- gözündeki değeri artmaktadır. Martin Luther King, sık sık şiddetsiz eylemde bulunmaları gerektiğini hatırlatmak zorunda kalmaktadır. Çünkü çok yumuşak olduğuna dair eleştirilerle karşılaşmaktadır. Özellikle Alabama'da düzenlediği yürüyüşte ki; bu yürüyüşün ilki onsuz düzenlenmiş ve polisin şiddetiyle ağır yaralananlar ve ölen bir genç olmuştur. Bu olaydan sonra ikinci yürüyüşe öncülük etmiştir. Daha önce grubun polis ve asker tarafından saldırıya uğradığı yerde bu kez yolu açıp müdahale etmezler. King yere çöker dua eder, diğer eylemciler de onunla birlikte çöker. Sonra King kalkar ve geri döner yola devam etmez. Çünkü ilerde saldırıya uğrayacaklarını düşünmüştür. Bir taraftan da hükümetle görüşüp belli sözler alınca yürüyüşü sonlandırmaz. Bu yüzden çok eleştirilir. Sonra izin çıkmasıyla üçüncü yürüyüşü yapar ve bu yürüyüş büyük bir kalabalıkla çok başarılı olur. Hemen o dönemde Başkan Johnson'un da çabasıyla siyahilerin oy kullanmasıyla ilgili kanun çıkar.

Filmde Malcolm X ile M. L. King'in arasındaki görüş ayrılığı da işlenmektedir. Malcolm X'in King hakkında sürekli eleştiriler yaptığı, kınadığı, zaman zaman alay edici tabirler kullandığı King'in ağzından söylenir. Bir sahnede Malcolm X, yürüyüşlerin odağındaki Selma'da, King'in eşi Coretta King'le görüşür. Bu görüşme filmin sahnesinde hemen FBI tarafından dinlenir ve raporlanır: "*C. King, zenci militan Malcolm X'le görüştü*".

Malcolm X, eşine King'e büyük saygı duyduğunu, artık arkasında eskisi gibi bir desteğin olmadığını söyler. C. King de ona geçmişte eşi hakkında söylediği kötü sözleri hatırlatır. Malcolm X aynı fikirde olmadıklarını ancak bunun düşman oldukları anlamına da gelmeyeceğini ifade eder. Bir alternatif eylem için devreye girmek istediğini söyler, izin ister C. King'ten. Onları korkutup King'in serbest bırakılmasını sağlayabileceğini belirtir. C. King hemen o sırada, nezaretteki eşine gidip durumu anlatır. King kızar, Malcolm X'in teklifini olumlu karşılamaz hatta eşinin Malcolm X'ten etkilendiğini düşünerek onu kıskanır. King'e göre eylem doğru yoldadır, yardım istenecek bir durum yoktur. Malcolm X daha şiddete dayalı bir eylemi savunurken Martin Luther King aksine sadece şiddetsiz mücadeleyle sonuca ulaşacağını düşünmektedir. Kaldı ki Malcolm X de 1965'te suikaste uğrayacaktır. Aralarındaki üslup ve karakter farkına rağmen Malcolm X ve Martin Luther yaklaşık üç yıl arayla aynı kaderi paylaşırlar.

Malcolm X'in gelip, King'in eşiyle konuşmasından valinin de haberi olur ve vali küplere biner. Ki o Vali George Wallace; bayağı ırkçı bir siyasetçidir. Malcolm X ve King'in birlik olacağı ve başkanı düşüreceği yorumunu yapar. Vali, bir taraftan da Selma'da şiddetsiz eyleme şiddetle cevap veren şerif ve adamlarının, siyahilere ve King'e avantaj yarattığının farkındadır. Valiye göre şerif kontrol altına alınmalıdır. Bir başka hükümet yetkilisi valiye çözüm sunar: "*Gece eylem yapacaklar, kontrolü eline alırsan korkutabilirsin*". Gerçekten de gece yürüyüşüne çok sert müdahale ederler ve polisler bir genci öldürür. Gencin ölümünden sonra etkileyici hitabetiyle King yine sahnededir: "*...Jimmy Lee Jackson'ı kim öldürdü?. Erkek ve kız kardeşlerinin aşağılandığı, dayak yediği ve hayattan koparıldığı davalarına katılmayan bütün siyahi erkek ve kadınlar. Başkan Kennedy'nin vurulup öldürüldüğünü duyduğumda ve daha üç hafta önce burada bu kilisede bulunmuş olan Malcolm X'in dün vurulup öldürüldüğünü duyduğumda eşim Coretta'ya dönüp liderlerimizden biri öldürüldüğünde hep söylediğim şeyi söyledim; sevdiğimiz ve inandıklarımız için ölümü göze almazsak hayatlarımızı gerçekten yaşamış olamayız. Ama Jimmy bugün sen ölme işini, biz de yaşama işini yerine getiriyoruz kardeşim. Fedakârlığının boşa gitmesine izin vermeyeceğiz sevgili kardeşim. Peşini bırakmayacağız. Yapmakta olduğun işi bitireceğiz. Sana verilmeyen hakları kazanacağız. Oy kullanacağız ve o adamları ofislerinden edeceğiz. Güçlerini ellerinden alacağız...*"

M. L. King'e göre katil tek kişi değil, yüzyıllardır süren zihniyettir. Irkçılığı besleyen zihniyet ortadan kalkmadığı sürece siyahi halklara özgürlüğün gelmesi mümkün görünmemektedir. Aynı zamanda

beyazlar kadar, bu haklı davada yanlış yapan siyahiler de kabahatlidir. Birlik olmak gerekmektedir ve birlik de şiddetsiz olmalıdır. M. L. King çevresinde gördüğü sürekli şiddete rağmen şiddetsiz eylemden vazgeçmez. Bir taraftan da şiddet sürmekte -günümüzde de sürdüğü gibi- ayrımcılığın karşısında duranlar bedel ödemekte ve çoğunlukla da Başkan Kennedy ve Malcolm X gibi hayatını kaybetmektedir.

Bir sonraki sahnede yine ABD Başkanı Johnson ve King, başka bir köşede King'in yardımcılarıyla başkanın yardımcısı müzakere halindedir. Başkan yürüyüşten vazgeçmesini, King de vazgeçemeyeceğini söyler. Hemen sonraki sahnede, Corrie King, M. L. King'e ses kaydı dinletmektedir. Önce tehdit telefonlarını dinletir. Sonraki kayıta bir başka kadının sesi vardır. Muhtemeldir ki daha önce FBI Başkanı'nın Başkan Johnson'a söylediği komplodur. King, sesin kendinin olmadığını söyler.

M. L. King ilk yürüyüşe katılmaz. Kalabalık köprüyü geçtiğinde şerif ve adamları tarafından ciddi bir şiddete maruz kalır. Ciddi yaralananlar olur. İkinci yürüyüş için King kente gelir. Polisin şiddetinden sonra eyleme destek artmaktadır. Gazeteler haber yapar ve Başkan Johnson hiddetle başlığı okur: "Manevi Haçlı Seferinde Binlerce Kişi Güneye İlerliyor". Şiddetin gazetelerde yer almasıyla Başkan Johnson iyice huzursuz olur ve valiye bir daha şiddet kullanmaması konusunda haber yollar. King'e de durması için haber yollar. Başkana göre vali de King de durmalıdır. Bu arada başkanın gönderdiği ve daha başka sahnelerde de görülen özellikle yumuşak üslubu ve güzel hitabıyla dikkat çeken görevli bürokrat King'e durmasını önerir. Bürokrat John Doar, "*Yarınki yürüyüşü iptal edin sonraki zamanda izin verdireceğimiz bir yürüyüş düzenleyin*" der. King de başkana karşı gelmek istemediğini ama çözümün onda olduğunu söyler.

Sonunda beklenen yürüyüş için ciddi bir destek gelir. Beyaz din adamları da katılır. Yukarda da belirtildiği gibi M. L. King kalabalıkla birlikte köprü üstüne geldiklerinde polis geri çekilir. King durur ve kalabalık da tabii ki onunla birlikte durur. Yere çöker, kalabalık da çöker. King dua eder ve hislerini dinler, devam etmeyecektir. Kalkar ve geri döner. Onunla birlikte kalabalık da geri döner ve bu eylemin yarıda kesilmesine tepki gösterenler olur. Ancak King sonradan saldırıya uğrayacaklarını düşünerek ve belki de sonra izin alarak yapacakları yürüyüşün daha etkili ve sorunsuz olduğunu düşünmüştür. Yürüyüş sonrası toplanırlar. Çok kişi öfkelidir.

M. L. King, lider olmasına karşın gençler bile ilginç bir şekilde ona hesap sorabilmektedir. King'in cevabı etkileyicidir: "*İnsanların ölmelerinden ya da yaralanmalarındansa benden nefret etmelerini tercih ederim.*" O gece ırkçılar yürüyüş için gelen beyaz bir din adamına saldırıp öldürürler. Ertesi gün mahkemededirler. Taraflar dinlenir. Mahkeme Selma'dan Montgomery'e kadar beş gün sürecek yürüyüşe resmî izin verir. Yine beyaz aktivistlerin de katıldığı bir hazırlık başlamıştır. Her şey kusursuz olmalıdır. Bir taraftan Johnson da oy hakkıyla ilgili kanunu senatoya sunmuştur.

Sonunda yürüyüş başlar. Coşku ve heyecanla yürürler. Sahne birden gerçek yürüyüşten görüntülerle bağlanır. Çoluk- çocuk, yaşlı, siyah, beyaz herkes yürümektedir. Filmdeki yürüyüş sahnesiyle o zaman yapılan yürüyüşün gerçek çekimleri iç içe geçer. King'in ve arkadaşlarının çabası boşa çıkmamıştır. Yürüyüşün gerçek görüntüleri geçerken, fonda yürüyüşün bitiş noktasındaki konuşması vardır: "*...Hayatı bir amaç için yapılan en büyüklerden biri olarak sayılacak bu muazzam yürüyüş, protesto gösterileri burada Alabama'nın başkentinde biter. Yalnızca mutlu olacağımız yerde oturmak ve okula gitmek için mücadele etmedik. Yalnız mutlu olacağımız gibi oy vermek için çabalamıyoruz...Kölelikten, yeniden yapılanmaya şu anda durduğumuz uçurumda zayıf, beyaz adamlar teskin etmek için yalanlar söylerken güçlü beyaz adamların dünyaya hükmettiğini gördük. Bu zayıf, beyaz adam çocukları tatmin edilemeyen açlıklarıyla feryat ettiğinde aynı acımasız yalanla onları da besler. Onlara fısıldanan yalan hayattaki yerleri ne olursa olsun beyazlıklarının onları siyahlardan üstün kılacağı en azından bilgide galip olacaklarını söyler. Ancak biz doğruyu biliyoruz. Doğruyu biliyoruz ve o doğruya, o özgürlüğe ilerleyeceğiz...Yeryüzünde ezilen hakikat yeniden yükselecektir*".

Şekil 2. Selma filminden.

Kaynak: Burç Karabulut. Bir Sömürü Nesnesi Olarak Martin Luther King.

<https://www.cinerituel.com/selma-2014-bir-somuru-nesnesi-olarak-martin-luther-king/>

King'in inancı galip gelmiştir. Zarafetini ve üslubunu bozmadan özgürlük yürüyüşüne inanmıştır. Yaşamın yalanlarla dolu olduğunu sürekli tekrar eder. Konuşmalarında üstünde durduğu kötü beyaz insanlar ve davasına sahip çıkmayan siyahi insanlardır. Beyazların çocukluklarından beri üstünmüş gibi yetiştirildiklerini söyler. Beyazların haksızlıklarına rağmen hakikatin galip geleceğine inanır. Hakikat de eşitlik, özgürlük ve adalettir.

M. L. King'in çıkış hikâyesindeki dönüm noktaları ve retorığı çok önemlidir. Bütün konuşmalarında belli değerlerden yola çıkarak, birlik, beraberlik, doğruluk, hakikat mesajları verir. Beyazların politikalarını eleştirirken bile “yanlış davranan beyazlar”, “yalana inanmış beyazlar” diye ayırır. Sağlam retorığı din adamlığının getirisi olsa da, hedeflerini ve amaçlarını çok iyi belirlemiş olmanın rahatlığı da vardır. Ününün artmaya başlaması ve liderliğinin güçlenmesi Montgomery'deki otobüs boykotları dönemine rastlar. David Lewis Britannica'da o dönemdeki konuşmadan (Montgomery Improvement Association adlı birliğin liderliğine seçilmesi sonrası ilk konuşma) bir parça paylaşır ve yorumlar:

“Protesto etmekten başka çaremiz yok. Uzun yıllar inanılmaz bir ölçüde sabrettik. Bazen beyaz kardeşlerimize bize davranılma şeklini beğenmediğimiz hissini vermeye çalıştık. Ama bu gece buraya bizi özgürlük ve adaletten daha azına sabreden o sabırdan kurtarmaya geldik”.

Lewis; King'in sürekli tehdide ve hakarete uğramasına, üstelik evinin bombalanmasına, ailesinin sürekli bir tehlike altında olmasına karşın, ayrımcılık ortadan kalkana kadar otobüs boykotu eylemlerine devam ettiğini ifade eder. Sözleriyle ülkeye taze bir ses, usta bir retorik, ilham verici bir kişilik ve zamanla dinamik yeni bir sivil mücadele doktrini getirdiğini söyler. (Carson, t.y.)

Şekil 3. Martin Luther King gerçek yaşamdan...

Kaynak: <https://microdestek.com.tr/ozgurluk-yuruyusu-selma-filmi.html>

Bütün mücadelelerinden sonra siyahilerin oy kullanma hakkını kazanmasıyla büyük başarı elde eden M. L. King'in, çıkarılmasında etkisi olan kanunda 2021'de değişiklikler yapılmıştır. Ki 1965'te çıkarılan bu kanunun ABD'deki medeni haklar hakkındaki en güçlü kanun olduğu ifade edilmektedir. Uzmanlara göre kanun 56. yılında tehditlerle karşılaşmaya başlamıştır. Bazı iddialara göre Trump'ın hiçbir delile dayandırmadan son seçimlere hile bulaştığını iddia etmesinden sonra Cumhuriyetçilerin attığı adımlar sonucunda Afrikalılar ve diğer azınlıklardan milyonlarca insanın oy vermesi engellenecektir (Farivar, 2021, s.y.). King'in şiddetsizlik felsefesine dair etkili yazılarından biri de Birmingham'daki cezaevinde rahip arkadaşlarına hitaben yazdığı mektuptur. 1963 Baharında King; Birmingham Alabama'da öğle yemeklerinde ve işe alımlarda yapılan ayrımcılığa karşı ses getiren eylemlere katılmış, eyleme katılan çok sayıda destekçi ve öğrenciyle birlikte hapse atılmıştır. Mektup aslında eyleme katılmayan ve desteklemeyenlere de bir eleştiri niteliğindedir.

M. L. King (2011: 18- 25), müzakere etmektense neden oturma ve yürüyüş eylemleri yaptıklarına dair düşüncelerini dile getirir. Şiddetli gerilime karşı olduğunu ancak bir gerilimin de olması gerektiğini, Sokrates nasıl bireylerin mitlerden ve yarı doğrulardan kendini kurtarıp gerilim yaratma hissine kapıldıysa bu eyleme girişenlerin de insanların önyargılarını ve derin ırkçı düşüncelerini kırmak için şiddete başvurmayan bir ısrarcılık sürdürmesi gerektiğini ifade eder. King'e göre bu doğrudan eylemler, er geç bir müzakere yolu açacaktır. Zira King; Güney kısmının diyaloglar değil de monologların yarattığı açmazlarla bir çıkmaza girdiğini de belirtir. Kendisinin bazıları gibi ne "hiçbir şey yapma" mantığıyla hareket edebileceğini, ne de siyahi milliyetçiler gibi nefret ve çaresizlik saçabileceğini söyler. Çünkü ona göre en güçlü yol; sevgi ve şiddetsizliktir.

M. L. King'in felsefesi onun dostu olan ve 1960'da King'le birlikte Nijerya'ya giden dönemin önemli şairlerinden Langston Hughes'un satırlarından da okunabilir. Hughes'un "Anneden Oğula" adlı şiirini Martin Luther King 1956 yılının anneler gününde eşi Coretta'ya okur. O yıl şair Hughes King ve otobüs boykotunu anlatan "Kardeş Sevgisi" adlı şiirini yazmıştır. Üstelik yorumlara göre şair o yıllarda King'den daha ünlü bir kişidir. Bütün bu ününe rağmen King şairin adını dillendirmemiştir. Bunun bir sebebi de şairle ilgili komünizm suçlamalarıdır. Dönem komünist avcısı Mc Carthy dönemidir ve şair senatörün önünde ifadeye dahi gitmiştir. King ve ekibi Hughes gibi şairlerle bağlantısı olduğu için muhalifleri tarafından komünizmle de ilişkilendirilmiştir. Tartışmalı şairden uzaklaşmak zorunda kalan

King her şeye karşın şairin dizelerinden destek almıştır (Miller, 2018). Hughes yine King'in düşlerine yakın bir düşünle şiirlerini yazar.

Bir şiirinde aynı King'in "Bir düşünüm var" adlı çarpıcı konuşmasında olduğu gibi ertelenmiş bir düşün söz eder. Afro Amerikalılar 1865'den beri aynı düşün görmektedirler: Özgürlük düşün. Yazar Loraine Hansbery yazdığı oyunda ve sonra oyundan uyarladığı filmde başlık olarak Hughes'un "Ertelenmiş Bir Düş" şiirindeki sözlerinden alıntılacağı "güneş altında üzüm tanesi" ni kullanmıştır (Liktör, 2015).

M. L. King "benim bir hayâlim var" içerikli konuşmasında ve başka konuşmalarında kurduğu hayâllerle bir dünya yaratmaya çalışmıştır. 20. yüzyıl düşünürlerinin sıkça dillendirdikleri "başka bir dünya mümkün" mottosunun karşılığı bir bakıma M. L. King'te dünyayı değiştirebilme düşüncesi idi. Bachelard, 2020: 187) hayâlgücünün temsile egemen olduğunu, temsilin insanların hayâllerini başkalarına iletmeye yarayan bir ifadeler bütünü olduğunu ifade eder ve Schopenhauer'in "dünya benim hayâlgücümdür" sözünü hatırlatır. Bachelard ünlü tiyatro oyunu ve sinema karakteri Cyrano'nun (söz ustası, romantik, hayâlperest bir karakter) da hayâlgücü düzeyinde yanılmadığını söyler. Cyrano okuru yanıltmayacağını farkındadır. Kurduğu hayâllere okuyucuların (seyircilerin) erişebileceğini düşünür. Bachelard, hayâlgücü kaynaklı her yapıtta varlığa dair bir iyimserlik olduğunu ifade eder ve 19. Yüzyılın ilk yarısında yaşayan romantik dönem şairlerinden Gerard de Nerval'in (Aurelia, s. 41) sözünü paylaşır: "İnsanın hayâlgücünün bu dünyada ve başka bir dünyada hakiki olmayan bir şey icat edebileceğini sanmıyorum (Bachelard, 2020: 190). Bu en ünlü konuşması "bir hayâlim var" olarak çevrilse de, "bir düşünüm var" olarak çevrilse de aynı etkiyi yaratmaktadır. Zira M. L. King'in öncülerinden olduğu düşünce; uykuda da uyanıkken de ulaşmak istenen daha güzel bir dünyadır. Barış için çabalayan insanoğlunun ortak çabası, yüzyıllardır daha güzel bir dünyaya ulaşacak olmanın mutluluğu ve umududur.

SONUÇ

Kıtalararası köle ticareti yaparak Avrupalıları bu utanç verici ticaret furyasıyla zenginleştiren ve Afrikalıların dillerini, kültürlerini, yaşamlarını, geleceklerini karartan ABD'de, ırkçılıkla yüzleşmekten kaçınan bir grup halâ vardır. 1970'lere kadar ABD'nin farklı birçok eyaletinde farklı ırklardan olanların evlenmelerinin bile yasak olduğu düşünülürse (beyaz ırkın bozulmaması için) Nazizmin ve âri ırk ütopyasının sadece Almanya'da peşine düşülmediğini görmek mümkün olacaktır. Ancak Almanya her fırsatta geçmişle yüzleşmeye çabalarken ve her ırka dayalı harekette bu durumla mücadeleye girişirken ve küçük bir hatada özüre yönelirken, ABD çabalara rağmen neredeyse dörtüzyıldır olan biteni tanımlamakta yetersiz kalmaktadır.

2020'de George Floyd'un yürekleri burkan "nefes alamıyorum" cümlesi bütün dünyada derin etkiler bırakırken ABD'nin o sırada çok daha farklı gündemlerle meşgul olduğunu bilmekte fayda var. 2008'de siyahi bir adayın başkan seçilmesi küçük bir umut yaratsa da hemen peşinden Trump'un gelişimiyle sanki ABD başa dönmüş gibi hissettirmiştir. Halbuki Obama'nın seçilmesini de bir yanılgı olarak tanımlamak mümkündür. ABD'de belli politikalar kim gelirse gelsin sürmektedir ve ABD sanki hep gizli bir el tarafından yönetilmektedir. Sanki Obama, Trump, Biden kim gelse farketmemektedir ve farketmeyecektir. Olaylar burada da örnek verilen George Floyd olayı gibi sayılı değildir. Günümüzde de özellikle polis şiddetiyle öldürülen siyahi örnekleri vardır.

Martin Luther King'in mücadelesi de aynı 21. Yüzyılda nefes alamadığını söyleyip hayatını kaybeden Floyd gibi ya da buna benzer olaylarda haksızca şiddete uğrayanların ve nefes alamayanların mücadelesidir. King, "ezilen hakikati ayağa kaldırma" çabasında ve inancındadır. İnsanların yaralanmasından, zulme uğramasından, ölmesinden ondan nefret etmelerini tercih ettiğini söyleyen Martin Luther, kendi mahallesinden gelen eleştirilere de göğüs germiş, barış için yalnız kalmayı bile göze almıştır. Beyazları kötülememiş yanlış davrandıklarını söylemiş, onlara hakaret etmemiş sadece yalana inandıklarını ifade etmiştir. Sözleri beyazlara karşı da özenli olmuş, zarif bir üslupla, güçlü retoriği korumuştur.

Tarihte ırkçılık karşıtı başkanlar (Lincoln, Kennedy) katledilmiş, ABD tarihi özellikle bazı dönemlerde adeta suikastler ülkesine dönüşmüştür. Kaldı ki başkanların dışında özgürlük ve doğrular için mücadeleyi seçen siyasetçiler, liderler, aktivistler, sendikacılar, sanatçılar, sporcular sürekli bir ayrımcılıkla ve şiddetle savaşmak zorunda kalmış, bir kısmı ise hayatını kaybetmiştir. Bu çalışmada da çok zor şartlarda ve ABD gibi çok büyük ve zor bir ülkede 13 yıl özgürlük için şiddetsizce, en büyük eylemi sessizce yürüyüş olan bir kişi incelenmiştir.

Film, siyahilere karşı yapılan şiddeti fazla öne çıkarmamış adeta King'in felsefesinden uzaklaşmamak için olaya uzaktan ve yumuşak bir üslupla bakmıştır. Zaman zaman konunun özünden uzaklaşıp bir kahraman yaratmaya yönelmiştir. Bu yönleri eleştirilebilir olsa da bu bir seçimdir. Sinema seçimlerin sanatıdır. Film boyunca M. L. King ve çevresindekilerin şiddetsiz eylemin dışına çıkmayan davranışları ve eylem şeklini anlatmaya çalıştığı sahneler ve replikler görülmektedir. Film özellikle sinematografi açısından ayrıntılı incelenmemiş, sivil itaatsizlik ve şiddetsiz eylemin dışında sinemasal bir ayrıntıya girilmemiştir. Film, "şiddetsiz özgürlük yürüyüşünün felsefesi" nin temsilidir. M. L. King'in Thoreau ve Gandhi'den miras olarak aldığı özgürlük için bedeni ortaya koyarak asla şiddete, yalana başvurmadan yürümektir. Çok daha yıpratıcı ve çok daha zor bir yol seçilmiştir, M. L. King ve çevresindekiler o yolun dışına çıkmamıştır. Bu filmde görülen insanlar özgürlük yolunda yürürken büyük bedeller ödemiş, M. L. King başta olmak üzere çok kişi canından olmuştur.

Filmin son kısmında, dönemi yaşayanların ve dolayısıyla filmde gösterilen kişilerin bazılarının geleceği konusunda kısa bilgiler verilmiştir. Eylemlere katılan siyahi kişilerden kimi belediye başkanı, kimi büyükelçi, kimi kongre üyesi olmuştur. Bir beyaz kadın aktivist olan Viola Liuzzo yürüyüşün tamamlanmasından yaklaşık beş saat sonra ırkçı Klu Klux Klan üyeleri tarafından öldürülmüştür. Karşı tarafta olan siyah harekete sürekli engel olmaya çalışan Alabama Valisi Wallace ise dört kez yarışa girmiş dördünde de seçilememiştir. M. L. King'in eşi başarıyla hayatını sürdürmüş, bir daha evlenmemiş, vakıf kurmuş ve eşinin mücadelesini çok daha öteye götürmüştür. Hatta LGBT gibi diğer grupların çalışmalarına da destek olmuştur.

Martin Luther King, özgürlük için hayatını kaybedenlerin önemli figürlerindendir. 39 yıllık yaşamını şiddete başvurmadan ABD'deki Afrikalı insanların haklarını alabilmek için sürekli mücadele etmiş, görece başarılı da olmuştur. Ülkenin geniş bölümlerince desteklenmesinin bazı sebeplerini, hep bir Amerikalı toplumu vurgusu yapması, bu vurgudan uzaklaşmaması, inandığına bağlılığı - sadece dinî inanç olarak değil- kalıcı barıştan yana olması, asla şiddete başvurmaması ve mükemmel bir retoriğe sahip olması olarak saymak mümkündür. Burada sosyoloji, ilahiyat ve felsefe gibi branşlarda gördüğü eğitimlerin de etkisini yadsımamak gerekmektedir. M. L. King, bütün ırkların kardeşçe yaşayacağı günlerin umudunu hep içinde duymuş ve konuşmalarında bunu dile getirmiştir. Özellikle de son yüzyılın etkili konuşmalarından biri sayılan "bir hayalim/rüyam/düşüm var" konuşmasıyla geniş kitlelerde büyük bir etki yaratmış olması dikkat çekicidir. Barışçı yapısı, doğru seçilmiş kelimeleri, bir başka deyişle güçlü retoriğiyle M. L. King ulvî bir düşten yola çıkmış, barış çabaları sonuç vermiş hatta ona Nobel barış ödülünü de kazandırmıştır.

Kaldı ki bu çalışmada ele alınan diğer konuşmaları da hem cümle yapısı hem sözcük/kavram seçimi olarak çok sağlamdır. O konuşmalar "bir hayalim/rüyam var" başlıklı konuşmasını destekler niteliktedir. M. L. King hep sabırla, sevgiyle, umutla bezediği konuşmalarını bir taraftan da vatan sevgisi kavramıyla desteklemiştir. ABD onun için her şeyin üstünde olmuştur. Çocukları huzurla büyüyecek, diğer beyaz çocuklarla dost olacak, birlikte büyük bir Amerika inşa edeceklerdir. King; hiçbir zaman geçmişinin acılarını açığa çıkarmamış, yaşadıklarını gizlice içinde yaşamıştır. Ülkeye öfke duymamış, inancını yitirmemiştir. Bunda muhtemeldir ki sağlam inanç yapısının etkisi büyüktür.

H. D. Thoreau; yeni düşüncelere ulaşmak için orman kıyılarında çimenliklerde yürürken Amerikan yerlilerinin bilgeliğiyle beslenmiş, doğanın sesine kulak vererek sadece yürümenin felsefesiyle yaşamını şekillendirmiştir. Thoreau yürümenin ilerlemenin ve aydınlanmanın yolunu açtığını, yürürken sorunlara

çözüm getirilebileceğini ifade etmiştir. Aynı düşünceye M. L. King de sahiptir. Thoreau gibi King de hem güvenin kendisine hem de kendine güvenmiştir. İki düşünür de Doğu ve Batıyı birleştirir, ikisi de derin düşünceden, barıştan, zarif bir dilden yanadır. King aynı felsefeyle yani yürümenin felsefesiyle aynı Thoreau gibi, Rimbaud gibi, Nietzsche gibi, Gandhi gibi sessizce özgürlüğe doğru ilerlemiş, şiddete şiddetsizlikle cevap vermiş, çok başarılı olsa da ayrıma uğrayan halkların ortak düşüne, ebedi düşünce ulaşmadan yaşama veda etmiştir.

Martin Luther King öncesinde -kölelik döneminde ve köleliğin kaldırılmasından sonra- ırkçılıkla mücadele olduğu gibi onun ölümünden sonra da eylemler farklı yol ve yöntemlerle sürmüştür. Aynı şekilde sembol liderler öne çıkmıştır. Bu örneklerden biri 1970'lerde eylemleriyle dikkat çeken bir isim feminist yazar ve akademisyen Angela Davis'tir. Davis 1970'lerde mücadelenin içinde olmuş, cezaevinde yatmış ancak ABD ve Avrupa'daki destekçilerinin de sayesinde cezaevinden kurtulmuştur ve hâla yaşamakta, konuşmaya mücadele etmeye devam etmektedir. "Eğer Şafakta Gelirlerse" adlı kitabında mücadelesini, cezaevini, ona destek olanları anlatır. Dünyanın en iyi boksörü addedilen Muhammed Ali yine 1970'lerde ABD'nin Vietnam'daki savaşına karşı çıkmış, büyük bedeller ödemiş, pasaportuna el konmuş, hapis ve para cezası almış, spor yapması engellenmiştir. Muhammed Ali'nin protestosunu hem savaşa hem de ırkçılığa karşı bir hareket olarak tanımlamak gerekmektedir. Yine "Black Lives Matter" adı verilen bir yeni toplumsal hareket olarak sayılabilecek bir sıradışı örgütlenme ve eylemler hareketi de olmuştur. Ancak bütün bu ırkçılık mücadeleleri -burada birkaç cümleyle söz edilse de- çalışmanın dışında tutulmuş, M. L. King'in şiddetsiz eylemine ve sessiz yürüyüşlerine odaklanılmıştır. Bu çalışmanın amacı sadece köleliğin tarihini ya da ırkçılığın tarihini ele alarak tarihsel bir perspektif sunmak ve çıkarımlarda, değerlendirmelerde bulunmak değil, aynı zamanda toplumsal hareketler içinde şiddetsiz eylemin en çarpıcı örneğinden yola çıkarak şiddetsizliği anlatmak ve savunmaktır.

KAYNAKÇA

Arendt, H., Dworkin, R., Habermas, J., Galtung, J., King, M. L., Rawls, J. & Thoreau, H. D. (2021). *Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik*. Çev. Yakup Coşar. 6. Basım. Ayrıntı Yayınları.

Bachelard, G. (2020). *Mekânın Poetikası*. Çev. Alp Tümertekin. 6. Baskı. İthaki Yayınları.

Bakır, Z. Z. (2016). Modern Kölelik. *İNSAMER*. Uluslararası Hukuk Araştırması. www.insamer.com Erişim: 20. 02. 2022

Benjamin, W. (2014). Şiddetin Eleştirisi Üzerine. Çev. Ece Göztepe. 2. Basım. *Şiddetin Eleştirisi Üzerine* içinde Aykut Çelebi (Haz.). Metis Yayınları.

Carson, C. (t. y.) *Martin Luther King, Jr. American religious leader and civil-rights activist*. <https://www.britannica.com/biography/Martin-Luther-King-Jr/The-Montgomery-bus-boycott>) Erişim: 12.01.2022

Demir, M. (2018). *Sivil İtaatsizlik Perspektifinden ABD'de Sivil Haklar Hareketi*. İstanbul Üniversitesi SBE. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Farivar, M. (2021). Amerika Birleşik Devletler'de 56 Yıllık Oy Hakkı Yasası Tartışılıyor. <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-56-yillik-oy-hakki-yasasi-tartisiliyor-secim-amerika/6002705.html> Erişim: 10.01.2022.

Friedman, J. M. (2010). *Nihayet Özgürüz. ABD'de Sivil Haklar Hareketi*. ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Bilgi Programları Dairesi, www.america.gov.

- Gros, F. (2020). *Yürümenin Felsefesi*. Çev. Albina Ulutaşlı. 15. Baskı. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hohenstein, K. (t.y.). Sit-in-movement. <https://www.britannica.com/event/sit-in-movement> Erişim: 20.01.2022.
- Jasper, M. J. (2017). *Protesto*. Çev. Aslı Önal. Ayrıntı Yayınları.
- Jenco, K. L. (2011). Thoreau'nun Demokrasi Eleştirisi. Sivil İtaatsizlik içinde. *Cogito Dergisi*. Sayı 67.
- Kırlı, Ö. (2015). Sivil İtaatsizlik ve Henry David Thoreau. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı 48. ss. 445-459.
- Liktor, C. (2015). Ertelenmiş Bir Düş. <https://m.bianet.org/biamag/sanat/162661-ertelenmis-bir-dus> Erişim: 06. 03. 2022.
- Martin, B. (2001). *Şiddetsizlik Kapitalizme Karşı*. (Çev. C. Çakmak). Londra: War Resisters. <https://wri-irg.org/en>, <https://documents.uow.edu.au/~bmartin/pubs/01nvc/nvcall.html> (Metnin orijinali)
- May, T. (2016). *Şiddetsiz Direniş*. Çev. Can Kayaş. Ayrıntı Yayınları.
- Mengue, P. (2018). *Yürüme, Koşmak, Yüzmek, Kaçak Beden*. Çev. Orçun Türkay. Yapı Kredi Yayınları.
- Mızrak, B. (2019). *Amerika'da Ayrımcı Politikalar ve Siyasi Mücadele Tarihi*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER). https://insamer.com/tr/amerikada-ayrimci-politikalar-ve-siyahi-mucadele-tarihi_542.html Erişim: 05.01.2022.
- Miller, J. (2018). The Conversation. <https://www.smithsonianmag.com/history/in-his-speeches-MLK-carefully-evoked-poetry-langston-hughes-180968655/> Erişim: 02.02 2022.
- Reynolds, E. (2004). *Fırtınaya Karşı Ayakta Kalmak*. Çev. Koray Akten. İmge Yayınevi.
- Simkins, C. & Guensberg, C. (2019). *Köleliğin Acı Kökleri: İlk Afrikalılar'ın Amerika'ya Ayak Basışının 400'üncü Yıldönümü*. Amerika'nın Sesi. <https://www.amerikaninsesi.com/a/koleligin-aci-kokleri-ilk-afrikalilar-in-amerika-ya-ayak-basisinin-400-yildonumu/5051576.html> Erişim: 16.01.2022.
- Stephan, J. M. & Chenoweth, E. (2016). Sivil Direniş Neden İşe Yarar: Şiddetsiz Çatışkının Stratejik Mantığı. *Şiddetsizlik Eğitim ve Araştırma Merkezi*. Yazının alındığı kaynak: International Security. Vol. 33, No. 1 (Summer 2008), pp. 7–44 by the President and Fellows of Harvard College and the Massachusetts Institute of Technology. <https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2016/05/Why-Civil-Resistance-Works-Turkish.pdf> Erişim: 05.01.2022.
- Thoreau, D. H. (2014). *Walden- Ormanda Yaşam*. Çev. Aykut Örküp. Zeplin Yayınları.
- Thoreau, D. H. (2020). *Yürüme*. Çev. Selçuk Işık. 5. Basım. Can Yayınları.
- Weber, T. & Burrowes, J. R. (t.y.) Şiddetsizlik: Bir Girizgâh. Şiddetsizlik Merkezi. <http://siddetsizlikmerkezi.org/Admin/files/siddetsizlik-bir-girizgah-thomasweber-robertjburrowes.pdf>. <http://nonviolence.rutgers.edu/files/original/.pdf> (Metnin orijinali: 26 Şubat 1991).
- Yenidünya, C. (2018). İnsan Ticareti ve Batının Unutmak İstedığı Tarihi: Atlantik Köle Ticareti <https://caneryenidunya.medium.com>

Zinn, H. (2009). *Gençler İçin Amerika Birleşik Devleti Halkları Tarihi*. Çev. Emel Coşkun. Kalkedon Yayınları.